

Integration i Sverige sett utifrån personer med utländsk bakgrund

Av: Anna Hansen Rosén

Socialhögskolan vid Lunds Universitet
SOPA63
Vårterminen 2011

Handledare: Arne Kristiansen

Abstract

Author: Anna Hansen Rosén

Title: Integration into the Swedish society from the perspective of people with foreign background

Supervisor: Arne Kristiansen

Through time Sweden has become a multicultural society due to the immigration. Statistics show that foreign-born persons have a lot more difficulties to confront compared to Swedish-born people, not least at the labour market. The integration in the Swedish society is often seen as deficient because of the situation at the labour market and in relation to the Swedish language. But integration is a multifaceted concept, which means that integration not only refers to having a job. It can also imply having a good relationship with Swedish-born people. Integration can be a short or a long process and analysing the concept also means that factors like gender, ethnicity and class have to be included to get a wider perspective. Therefore my intention with this study was to illuminate integration from the perspective of five foreign-born persons living in Sweden. My selection was limited to four ethnicities which may have affected the result. The method I used was qualitative interview with a semi structured model. The empirical material has been analyzed through intersectionality theory. The result shows that integration for the interviewees is about the relationship with Swedish-born people, individual security and respect from the society, which could imply not being discriminated. The interviews also showed that some factors are more important than others to be integrated into the society as the Swedish language, the own willingness to be integrated and the relationship with Swedish-born people. Obstacles for integration can be the ethnic background with the foreign name, the social system and religion. The empirical material also showed how intersectionality categories affect the integration for example education and work experience seen from class category.

Key words: immigrants, foreign-born, integration, intersectionality

Innehållsförteckning

Förord	5
1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Problemformulering	6
1.3 Syfte.....	7
1.4 Frågeställningar	8
1.5 Definitioner	8
2. Metod	9
2.1 Kvalitativ metod	9
2.2 Metodens förtjänster och begränsningar	11
2.3 Metodens tillförlitlighet.....	11
2.4 Urval.....	12
2.5 Etiska överväganden	13
2.6 Avgränsning	14
2.7 Analys av empirin	14
2.8 Litteratursök	15
3. Tidigare forskning	15
4. Teoretisk utgångspunkt	19
4.1 Intersektionalitet.....	19
4.1.1 Kön	19
4.1.2 Etnicitet.....	20
4.1.3 Klass	21
4.1.4 Identitet	22
5. Analys.....	23
5.1 Frågeställningar.....	26
5.1.1 Vad innebär integration för intervjupersonerna?.....	27
5.1.2 Vad anser intervjupersonerna är viktigt för integrationen i det svenska samhället?.....	32
5.1.3 Vad hindrar integration enligt intervjupersonerna?.....	35

6. Slutdiskussion.....	39
7. Referenslista	45
Bilaga 1	47

Förord

Jag vill börja med att tacka mina intervjupersoner som ställt upp och gjort denna studie möjlig. Jag är er alla evigt tacksam!

Min handledare, Arne Kristiansen, har bidragit med intressanta tankar och infallsvinklar som varit till hjälp för studien.

Jag vill ge mycket kärlek till min familj och mina vänner som stöttat mig när motgångarna dykt upp. Framförallt vill jag visa min uppskattning till alla er som språkgranskat och kommenterat uppsatsen: Catharina Hansen Busk, Cecilia Röhr Hansen, Maria Bergman och Ulf Andersson. Att ni tog er tid att läsa uppsatsen betyder oerhört mycket för mig. Ni är guld värda!

Lund augusti 2011

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Sverige har historiskt sett gått från att vara ett utvandringsland till att bli ett invandringsland (Zetterquist & Styhre, 2007). Under efterkrigstiden invandrade många till Sverige som flyktingar från Baltikum och östeuropeiska stater (Migrationsinfo.se). Därefter dominerade arbetskraftsinvandringen kring 1960-talet (Zetterquist & Styhre, 2007). Sedan 1980-talet är det främst flyktingar från länder utanför Europa som invandrar till Sverige (Migrationsinfo.se). Samtidigt kommer idag en stor del av den invandrande befolkningen från Norden och andra länder i Europa (Lundh, 2005). Av Sveriges totala befolkningmängd har nu cirka 14 procent utländsk bakgrund (Migrationsinfo.se).

Statistik och tidigare forskning visar att personer med utländsk bakgrund möter fler svårigheter i jämförelse med svenskfödda personer, inte minst på arbetsmarknaden där invandrare i mindre utsträckning är sysselsatta jämfört med svenskfödda. Exempelvis var 54,6 procent av utrikesfödda personer i Sverige sysselsatta år 2010, medan motsvarande siffra för svenskfödda låg på 67 procent (Migrationsinfo.se). Invandrare har även en lägre inkomst då deras yrke inte sällan har en lägre utbildningsnivå än den utbildning personen egentligen har från sitt hemland. År 2008 var lönen för utrikesfödda enbart 75 procent av medianinkomsten för svenskfödda personer (*ibid.*). Samtidigt visar statistik att invandrare är överrepresenterade inom vissa yrken såsom service, omsorg och försäljning (TemaNord 2002:577). Invandrarnas situation på arbetsmarknaden är bara ett exempel på att denna grupp ofta är diskriminerad i samhället.

1.2 Problemformulering

Invandrarnas integration i det svenska samhället anses ofta vara bristfällig, inte minst sett utifrån situationen på arbetsmarknaden och i förhållande till det svenska språket. En känd forskare som belyser detta är bland annat Kamali i SOU rapporten 2006:73 Den segregeringade integrationen. Om social sammanhållning och dess hinder. Det intressanta är dock att integrationsbegreppet har många olika sidor och definitioner vilket kan göra det komplicerat att säga att integrationen är bristfällig enbart sett utifrån arbetsmarknaden och det svenska språket. De olika definitionerna av begreppet leder vidare till att integration inte behöver betyda samma sak för alla (Integrationsverkets rapportserie 2004:03).

Språket ses ofta som en viktig faktor för att integreras i samhället (Migrationsinfo.se). Frågan är dock vilken betydelse språket har för integrationen. Kan personen vara integrerad i samhället utan att behärska det svenska språket? Eller är språkkunskaper lika med integration? På samma sätt verkar personens kontaktnät på arbetsmarknaden spela in på integrationen och möjligheten att få ett arbete (Tema Nord 2002:577). Men handlar integration enbart om språkkunskaper och arbetsmarknad? Tidigare forskning visar nämligen att relationen med svenskfödda personer även kan ses som en form av integration (Aytar, 1999). Frågan är om individen kan vara integrerad i samhället trots att denne inte är förankrad på arbetsmarknaden och inte heller behärskar det svenska språket. Finns det andra faktorer som kan vara avgörande för hur pass integrerad – eller inte integrerad, personen upplever sig vara? Och vad är egentligen integration sett utifrån invandrarnas perspektiv? Ligger fokus på arbete på samma sätt som myndigheter verkar mena att arbete är nyckeln till integration (Socialstyrelsen, 1999:6)?

Integrationsbegreppet bör samtidigt ses utifrån ett bredare perspektiv som ser till de olika faktorer som kan påverka integrationen. Förr ansågs den bristfälliga integrationen ha sin grund i att människorna tillhörde olika klasser. Hänsyn togs därmed inte till andra bakomliggande faktorer såsom exempelvis kön och etnicitet (Kamali, 2006). Det blir därför intressant att se på dessa faktorer och deras betydelse i förhållande till integration, vilket innebär att den så kallade intersektionalitetsteorin blir användbar. Genom intersektionalitetsteorin visas det tydligt hur faktorer såsom kön, etnicitet, klass med flera samverkar och påverkar varandra i ett dynamiskt samspel (Mattsson, 2010). Dessa faktorer kan därmed ge förståelse för och förklara vissa aspekter av integrationen i samhället.

Med detta som bakgrund är det därför av intresse att i denna studie problematisera integrationsbegreppet då det inte alltid är klart vad integration innebär. Ska integration definieras utifrån arbete, språkkunskaper och relation med svenskfödda? Och vad är det egentligen som påverkar integrationen, det vill säga vad sätter käppar i hjulet och vad bidrar till en positiv väg in i samhället?

1.3 Syfte

Mitt syfte med denna studie är att med utgångspunkt från personer med utländsk bakgrund belysa hur integration i Sverige kan ta sig olika uttryck. Samtidigt vill jag analysera faktorer som stimulerar eller hindrar integration.

1.4 Frågeställningar

- Vad innebär integration för intervjupersonerna?
- Vad anser intervjupersonerna är viktigt för integrationen i det svenska samhället?
- Vad hindrar integration enligt intervjupersonerna?

1.5 Definitioner

Inledningsvis vill jag definiera betydelsefulla begrepp som ligger till grund för denna studie såsom invandrare, person med utländsk bakgrund, integration och intersektionalitet. Jag kommer genom hela studien att växla mellan begreppen invandrare och person med utländsk bakgrund och därför anser jag att en definition av de båda är relevant. Integrationsbegreppet bör definieras redan inledningsvis eftersom det är studiens huvudsakliga tyngdpunkt. Min valda teori är intersektionalitet som även senare i teoridelen kommer beskrivas mer utförligt där fokus då ligger på utvalda kategorier.

Invandrare – Franzén (2001) beskriver hur begreppet invandrare har utvecklats från beteckningen utlänning, vilket syftade på en person som var född utomlands. Därefter började samhället använda begreppet invandrare som från början var kopplat till något positivt: en person som invandrat och som nu var ny invånare i samhället. I de flesta fall var det kopplat till den frivilliga invandringen, framförallt arbetskraftsinvandringen. Begreppet fick sedan en annan innebörd och betecknade en icke-svensk person. Det började istället förknippas med problem (*ibid.*). Begreppet invandrare kan idag omfatta utrikesfödda personer som har olika bakgrund och kultur och som är integrerade på skilda sätt i samhället (Zetterquist & Styhre, 2007).

Person med utländsk bakgrund – Syftar till en person som har två utrikesfödda föräldrar. Detta innebär att personen själv kan vara född i Sverige. Denna grupp är den som i vardagligt tal brukar benämnas invandrare (Westin et al. 1999). Märk väl att jag i denna studie enbart har för avsikt att belysa syftet och mina frågeställningar utifrån personer som är födda i ett annat land än Sverige.

Integration – Begreppet integration kommer ursprungligen från sociologin och kopplas därför ofta till historiska teoretiker som Émile Durkheim, Karl Marx och Max Weber. Inom

sociologin handlade integration om att skilda delar skulle förenas och det talades ofta om värdegemenskap, sammanhållning, solidaritet och ömsesidigt beroende. Integration kopplades därmed till arbetsdelning och specialisering (Brante & Fasth, 1982). Idag har integrationsbegreppet fått ännu fler innebörder än förr och ses nu med teoretiker som bland annat Osman Aytar och Jose Alberto Diaz. I rapporten Mångfald, integration, rasism och andra ord författad av bland annat Charles Westin på Socialstyrelsen och Jose Alberto Diaz (1999) framgår det att integrationsbegreppet sett utifrån samhällets sida har tre betydelser som hänger samman på olika sätt. Anledningen till att jag här väljer att utgå från en myndighet beror på att jag därigenom vill framhäva samhällets syn på integrationsbegreppet.

- 1) Integration handlar om förhållandet och sammanhållningen mellan helheten, det vill säga samhället, och delarna. En god sammanhållning kan uppnås då samhällets medlemmar lever under gemensamma värden och normer som förmedlas genom skola, arbetsmarknad och media. Denna betydelse av integration handlar alltså främst om samhällssystemet och ger mindre fokus på grupper och individer.
- 2) Integration kan också handla om utrikesfödda personers delaktighet i samhället. Integration syftar då till att invandrare kan bevara sin kultur och privata sfär samtidigt som de kan vara delaktiga i samhället. Motsatsen blir *assimilation* som innebär att individen måste anpassa sitt levnadssätt för att passa majoritetssamhället.
- 3) Integration kan samtidigt handla om processen då den utrikesfödda personen kommer in i samhället.

Intersektionalitet – Belyser enligt Mattsson (2010) hur olika kategorier såsom kön, etnicitet och klass samt flera, samverkar och påverkar varandra. Teorin ger förståelse för frågor som rör makt, underordning och diskriminering. Detta innebär exempelvis att könsdiskriminering inte enbart handlar om diskriminering på grund av kön, utan är istället en del av en större diskriminering där även andra kategorier inom intersektionalitetsteorin får betydelse.

2. Metod

2.1 Kvalitativ metod

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod i form av intervjuer eftersom jag ansåg att tillvägagångssättet på bästa sätt kunde besvara mina frågeställningar och därigenom uppnå syftet med studien. Min önskan var att få fram intervjupersonernas egna upplevelser av

integrationsbegreppet, vilket May (2001) menar är förtjänsten med kvalitativ metod då de personliga upplevelserna lyfts fram. Genom detta tillvägagångssätt visades också intervjupersonernas språk och personliga normer, som enligt Ahrne och Svensson (2011) kännetecknar kvalitativ metod. Därigenom kunde jag se hur intervjupersonerna valde att formulera sig och på så sätt göra egna tolkningar av personernas utsagor. Samtidigt fick jag möjlighet att se vilka värderingar de grundade sina svar i.

Jag har använt mig av semistrukturerad intervjuform som enligt May (2001) innebär att en viss struktur finns, men där svaren kan fördjupas betydligt. Till min hjälp hade jag därför en intervjuguide som skulle fungera som grundstruktur. Denna bestod av tolv olika teman, alltifrån bakgrund och sysselsättning till bekantskaper, integration och diskriminering (*Se bilaga 1*). Jag hade även underrubriker till varje tema och lät sedan intervjupersonerna fördjupa sina svar vid de teman som var relevanta för varje individ. Vid skapandet av min intervjuguide tog jag hjälp av den kända integrationsforskaren Osman Aytar (1999) och dennes studie av sex invandrargrupperns upplevda integration i Sverige. Genom denna fick jag tips kring vilka områden jag kunde beröra när det gällde just integration. Innan jag påbörjade den första intervjun bad jag en oberoende part att granska min intervjuguide och mina teman. Jag frågade om ordningsföljden, mina teman i sig samt om det fanns eventuella oklarheter.

Fyra av fem intervjuer genomfördes i intervjupersonernas hemmiljö. Till skillnad från Ahrne och Svenssons (2011) tankar om att hemmiljön kan skapa mer negativa känslor, ansåg jag att valet av intervjuplats var positiv. Hemmiljön kändes som en säker plats där personerna verkade känna sig trygga. Samtidigt fick jag även bättre kontakt med samtliga personer och lärde mig mer om deras specifika kultur genom att besöka deras bostad. Den sista intervjun utspelade sig på personens arbetsplats eftersom personen i fråga arbetade väldigt mycket. Samtidigt behövde jag själv genomföra intervjun inom en viss tidsram för att kunna fortsätta mitt skrivande. Att använda arbetsplatsen för intervju ansåg jag dock inte vara något problem och det verkar inte ha inverkat på resultatet. Snarare gav det mig en annan synvinkel då arbetsplatsen i sig visade mycket om personen och dennes position i samhället.

Alla intervjuer tog cirka en timme, med undantag för den som utspelade sig på personens arbetsplats vilken tog en och en halv timme. Jag valde att spela in intervjuerna, givetvis efter personernas godkännande. Det var väldigt tidskrävande att transkribera mina bandinspelningar, men positivt i den bemärkelsen att jag kunde vara fokuserad på

intervjuinnehållet under samtalet med samtliga. Jag behövde därför inte ägna min energi åt att anteckna intervjuerna, utan kunde istället förlita mig på att allt material skulle finnas på band efteråt.

2.2 Metodens förtjänster och begränsningar

Det som avgjorde att jag valde kvalitativ metod var att detta möjliggjorde att jag kunde få fram intervjupersonernas djupa tankar och åsikter. Då mina frågeställningar grundar sig i vad intervjupersonerna själva anser vara integration samt vad som utifrån deras perspektiv stimulerar alternativt hindrar integration, var kvalitativ intervju den mest lämpade metoden.

Kvalitativ metod har självklart också brister. Ahrne och Svensson (2011) menar att intervjuer är beroende av sin kontext och därför bör forskaren komplettera dessa med andra metoder, exempelvis observation. Dock ansåg jag inte att någon observation behövdes i detta fall då mina frågeställningar kunde besvaras enbart genom grundliga och långa intervjusamtal.

2.3 Metodens tillförlitlighet

Validitet handlar i detta fall om jag undersöker det jag faktiskt vill undersöka, det vill säga trovärdigheten med metoden (May, 2001). Med en enklare beskrivning handlar validitet om metoden är lämplig för just denna studie där jag har för avsikt att belysa intervjupersonernas egna upplevelser och känslor. Jag har velat ta reda på hur personerna tänker och känner när det gäller integration och detta djupa resultat visar sig enligt May (*ibid.*) bäst genom kvalitativ metod. Därmed kan jag konstatera att metoden är trovärdig i förhållande till mina frågeställningar och studiens syfte.

Reliabilitet i en kvalitativ studie handlar om tillförlitligheten med metoden, vilket innebär att samma resultat bör uppnås om samma studie genomförs vid ett annat tillfälle (*ibid.*). Det jag har gjort för att försäkra mig om att studien och dess metod är tillförlitlig har varit att utföra långa intervjusamtal och därigenom undvika eventuella tillfälligheter. För att förstå och inte misstolka intervjupersonernas utsagor frågade jag vid flertalet tillfällen om jag hade uppfattat deras ord på ett korrekt sätt. Vidare ställde jag öppna frågor så att det resulterade i ett samtal mellan intervjupersonen och mig. Samtidigt valde jag att spela in intervjuerna för att få ett exakt material och därigenom höja tillförlitligheten med metoden.

2.4 Urval

Jag kom i kontakt med mina intervjupersoner genom egna kontakter. Jag valde först ut en person i min bekantskapskrets för intervju, varpå denna person rekommenderade en annan, som i sin tur rekommenderade någon och så vidare vilket slutligen resulterade i fem intervjupersoner. Mitt urval påminner därmed om det som kallas snöbollsurval (Ahrne & Svensson, 2011). Denna metod är en typ av icke-sannolikhetsurval och används i de fall då forskaren inte önskar dra generella slutsatser om hela befolkningen (May, 2001). Min avsikt med studien är enbart att belysa de enskilda intervjupersonernas utsagor om integration. Givetvis var min förhoppning att ändå finna faktorer som var gemensamma och skilda mellan intervjupersonerna och därigenom analysera integration utifrån ett bredare perspektiv.

Jag valde att intervjua fem personer varav tre kvinnor och två män. Tanken från början var att försöka hitta minst sex personer för att få en jämn könsfördelning men under arbetets gång beslutade jag att detta inte behövdes. Sex till åtta personer är ett lämpligt intervjuantal för att resultatet även ska visa samband istället för att enbart se till de enskilda personernas personliga upplevelser (Ahrne & Svensson, 2011). Efter mina fem intervjuer kände jag att jag hade tillräckligt med material och ansåg att jag hade uppnått det som Ahrne och Svensson (*ibid.*) benämner mättnad. Författarna menar att mättnad nås om analys och intervjuer varvas under arbetets gång (*ibid.*). Detta innebar att jag granskade mina intervjuer efterhand för att se om materialet var komplett eller inte. Jag kunde då konstatera att jag hade fått fram både likheter och skillnader mellan intervjupersonerna vilket gjorde studien komplett.

För att få en så bred bild som möjligt försökte jag rikta in mig på personer med olika etniciteter, vilket innebär att nästan alla tillfrågade har skilda etniciteter: gamla Jugoslavien, Ungern, Iran och Irak. Två av kvinnorna kommer från samma land. Redan inledningsvis fanns det en viss önskan om att intervjua personer med andra etniciteter, exempelvis personer från Afrika och andra delar av Asien, men det visade sig vara svårt att hitta personer som ville ställa upp. En del av de tillfrågade ville inte medverka i studien på grund av att intervjun skulle kunna väcka svåra minnen till liv. Att just dessa personer valdes grundade jag i att etniciteterna i sig var intressanta men jag tog samtidigt hänsyn till deras skilda livshistoria med fokus på utbildning, arbete etcetera. Detta för att få ett varierat urval.

För att få bredd i mitt urval ville jag variera åldern på intervjupersonerna och hamnade därför på en fördelning mellan 25 och 50 år. I min slutdiskussion kommer jag att lyfta fram urvalets

påverkan på resultatet både när det gäller de skilda etniciteterna samt åldersfördelningen. Samtliga intervjupersoner har bott i Sverige minst fem år. Detta var ett krav från min sida eftersom tanken var att personerna skulle ha varit bosatta i Sverige ett par år. Jag ville alltså inte lägga fokus på personernas första år i Sverige, som mestadels kan bestå av myndighetsbesök och SFI utbildning (Svenska för invandrare). Samtliga personer bor i Malmö och anledningen till detta grundar sig i att Malmö idag är en stad med många invandrare. År 2010 var 30 procent av stadens befolkning invandrare (Sydsvenskan 2011-06-07). I Malmö området kan man även se att det finns länder som är mer representerade än andra. Exempelvis kommer många av invandrarna i Malmö från Irak, gamla Jugoslavien, Iran och Ungern, för att endast nämna några länder som passerar fler än 1000 personer per land (*ibid.*).

2.5 Etiska överväganden

Enligt Vetenskapsrådet (2011) bör man som forskare ta ställning till fyra huvudkrav vid forskningsliknande studier: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Inledningsvis informerade jag samtliga intervjupersoner om syftet med studien och försäkrade mig om att alla gav sitt samtycke till att medverka. Under intervjuerna påpekade jag tydligt att de själva fick bestämma om och när jag skulle stänga av bandspelaren. Jag berättade också att de hade möjlighet att ta bort något avsnitt i efterhand om detta önskades från deras sida. Vidare försäkrade jag samtliga personer om att deras namn inte skulle användas i studien. Istället används fiktiva namn för att underlätta skrivandet och läsningen därefter. Genom sökmotorn Google fann jag utländska namn för varje intervjuperson. Exempelvis hittade jag ett passande namn till personen från Ungern genom att skriva ”typiska namn Ungern”. Därigenom fick jag fram vanliga ungerska namn. På samma sätt gjorde jag för personerna från Irak, Iran och gamla Jugoslavien.

Utöver detta har jag varit noggrann med var jag har förvarat mitt intervjumaterial för att ingen obehörig skulle komma åt det. Det material som jag samlade in har enbart använts till denna studie och övriga uppgifter om intervjupersonerna kommer att stanna i säkert förvar hos mig. Slutligen har jag vägt nytta mot skada på så sätt att jag har tagit ställning till om studien kommer att påverka intervjupersonerna negativt (Lag om etikprövning av forskning som avser människor 2003: 460). Givetvis har jag tänkt på att de i efterhand kan komma att ångra sin medverkan i studien och just därför har jag varit noga med anonymiteten, varpå valet av

fiktiva namn. Visserligen finns fortfarande problematiken kvar att de som rekommenderat en annan person för intervju givetvis alltid kommer att veta att denna person har deltagit i studien. Detta är dock något som är och bör vara klart för alla parter då samtliga var medvetna om vem som hade rekommenderat vem.

Slutligen har jag granskat min text för att försäkra mig om att personerna är avidentifierade på ett korrekt sätt och att deras utsagor i form av citat framställs så som de framkom under intervjuerna. Dock har jag ändrat språket en del för att få det mer lättförståeligt.

2.6 Avgränsning

Jag har valt att belysa mina frågeställningar och studiens syfte utifrån fem personer med utländsk bakgrund, i detta fall har samtliga personer utländska föräldrar och är själva födda i ett annat land än Sverige. Intervjupersonerna kommer från gamla Jugoslavien, Ungern, Irak och Iran. Detta betyder att studien är begränsad till fyra olika etniciteter. Samtidigt har jag avgränsat boendeort till Malmö, vilket innebär att samtliga intervjupersoner i dagsläget är bosatta i denna stad. Vidare har jag valt att enbart intervjua personer i 25-50 årsåldern.

När det gäller min teoretiska utgångspunkt intersektionalitet har jag främst valt att belysa kategorierna kön, etnicitet och klass. Det är alltså dessa kategorier som får mest utrymme i studien då jag anser att de har störst relevans för ämnet. De problematiserar också bäst mina frågeställningar och syftet med studien. Dock vill jag redan här poängtera att jag inte har för avsikt att jämföra intervjupersonerna sett utifrån deras skilda etniciteter, det vill säga utifrån deras specifika hemland. Istället använder jag mig av etnicitetsbegreppet på ett övergripande plan för att se om och hur detta kan påverka integration generellt sett. En viss del av empirin belyser identitet och religion och därför läggs även fokus på dessa begrepp, dock i mindre omfattning.

2.7 Analys av empirin

Under processens gång varvade jag mitt empiriska material med den valda teorin vilket underlättade kodningen som jag senare genomförde. Kodning är enligt Aspers (2007) ett sätt att analysera materialet genom att bryta ner intervjuerna i olika koder. Redan inledningsvis valde jag att göra huvudrubriker i min intervjuguide (*Se bilaga 1*) för att se vilka teman som kunde vara av intresse. Därefter utgick jag från dessa teman vid uppdelningen i koder. Här

började sedan arbetet med att se om det fanns likheter och skillnader i svaren samt om materialet gav svar på mina frågeställningar. När jag behandlade de olika intervjuerna använde jag mig av färgpennor för att dela in svaren i kodscheman. Detta gjorde jag för att sedan kunna jämföra svaren från intervjupersonerna.

2.8 Litteratursök

I början av processen sökte jag tidigare uppsatser i ämnet för att få mig en bild av vad jag skulle kunna undersöka samt vilken typ av litteratur som var relevant. Min huvudsakliga sökmotor var Google. Därigenom fick jag en inblick i tidigare forskning och vanligt förekommande forskare, varpå jag därefter sammanställde en lista över intressant litteratur. Genom Google hittade jag även Interfuturum (www.interfuturum.se) och Integrationsbloggen (www.integrationsbloggen.blogspot.com) som bidrog med fler tips på litteratur kring ämnet. Utöver detta har den största sökningen gått via sökmotorn LibHub. Mina främsta sökord har varit invandrare (immigrants), utlandsfödda (foreign-born), invandring (immigration), integration (integration) samt intersektionalitet (intersectionality).

3. Tidigare forskning

Sökandet efter tidigare forskning i ämnet resulterade i väldigt många studier och kända forskare. Bland annat upptäckte jag att en del forskare återkom oftare än andra, såsom exempelvis Osman Aytar och Jose Alberto Diaz. Därför har jag valt att presentera några av deras studier som är relevanta för denna uppsats. Eftersom integration är en stor samhällsfråga (Kamali, 2006) vill jag också belysa begreppet utifrån samhällets och myndigheternas sida. Givetvis ställer jag mig kritisk till att använda denna typ av referenser då myndigheter ofta belyser ett specifikt perspektiv. Dock blir det intressant eftersom jag därigenom kan analysera integration både utifrån de enskilda intervjupersonernas perspektiv och samhället i sig. Den forskning som jag har valt att använda mig av belyser framförallt integrationsbegreppets komplexitet, det vill säga det faktum att integration kan se ut på olika sätt. Jag har även valt ut forskning som berör mina frågeställningar om vad som möjliggör samt hindrar integration i samhället.

I Integrationsverkets rapportserie (2004:03) författad av Osman Aytar, problematiseras integration och dess definition. Det finns varken enbart en definition av begreppet eller en

tydlig mall för vilka indikatorer som kan mäta integration. Det är också svårt att avgöra om integration är något som sker inom en viss tid eller om det är en längre process (*ibid.*). Detta innebär att det finns olika typer av integration, exempelvis primärintegration som innefattar personens första tid i Sverige (Diaz, 1997).

Integration består av flera olika delprocesser som är knutna till bland annat ekonomi, kultur och det sociala. Integration är alltså inte enbart det som sker på arbetsmarknaden. Ekonomisk integration syftar till att ha tillgång till arbetsmarknaden under samma villkor som övriga befolkningen, det vill säga motsatsen till diskriminering (Westin et al.1999). Social integration är en av delprocesserna som ursprungligen lanserades av Émile Durkheim och innebär att ha tillgång till ett socialt nätverk som innefattar även svenskfödda personer (Diaz, 1993). Kulturell integration handlar om hur människor känner samhörighet genom att de delar gemensamma normer, värderingar, språk och kulturella symboler (prop.97/98:16). En annan intressant delprocess är den kommunikativa integrationen som syftar till personens förmåga att tala det nya språket (Diaz, 1993). Att lära sig det svenska språket handlar inte enbart om att ha viljan att lära sig. Det är inte heller lika enkelt för en vuxen person som för en yngre att lära sig ett nytt språk. Även brytning och ens vana att studera språk inverkar på resultatet. Samtidigt blir språkinläringen lättare för de som umgås med svenskfödda personer eller har ett arbete. För de individer som ser vistelsen i Sverige som kort, blir motivationen för språkinläringen lidande. Att behärska språket är vidare kopplat till både självförtroendet och identitetsuppfattningen (Franzén, 2001). Slutligen bör personlig integration nämnas då denna enligt Diaz (1997) handlar om personens upplevelse av sin situation i det nya landet.

Enligt den svenska Regeringens proposition 97/98:16 finns de olika delprocesserna både på individnivå och samhällsnivå, vilket betyder att ansvaret ligger hos båda parter. Hur integrationen ska se ut bestäms av individen själv. Därefter hjälper samhället till att sätta upp generella mål inom de olika integrationsområdena, exempelvis arbetsmarknaden. Detta innebär att individen genom sina mål ansvarar för integrationen, vilket är sammankopplat med motivation, egna förutsättningar och önskemål. Även hur personen ska komma fram till sitt slutliga mål ligger hos individen själv. Samtidigt har samhället ett ansvar att öppna upp för integration genom att visa respekt och tolerans (*ibid.*).

Integration är ett mångsidigt begrepp och består som tidigare nämnts av flera olika delprocesser (Westin et al.1999). Detta betyder att synen på vad integration är kan skilja sig åt

beroende på vems perspektiv man utgår ifrån. Enligt Regeringens proposition 97/98:16 handlar integration om arbetsmarknad, egenförsörjning och delaktighet i samhället. Socialstyrelsen (1999:6) menar på liknande sätt att arbete är nyckeln till integration för personer med utländsk bakgrund. Inte minst här kan det uppstå förvirring då integration enbart kopplas till att ha ett arbete eftersom hänsyn ofta inte tas till hemarbete och annat obetalt arbete som invandrarna inte sällan utför (De los Reyes & Mulinari, 2005).

I Osman Aytars (1999) studie om sex invandrargruppers upplevda integration i Sverige undersöks samhörigheten med hemlandet respektive Sverige, eventuell flytt tillbaka samt var intervjupersonerna känner sig hemma. Den upplevda integrationen analyseras därefter med den segregatoriska, den assimileriska och den mångkulturella modellen av integration. Sverige har sedan 1960-talet gradvis utvecklats från den assimileriska modellen till integration, den mångkulturella modellen. Sverige har gått från ett samhälle där invandrarna ska överge sin kultur till en acceptans av invandrarna och deras språk, kultur och beteende. Den mångkulturella modellen innebär därmed att invandrarna har samma rättigheter som övriga befolkningen och blir på så sätt inte tvingade att överge sin kultur och etniska identitet. Resultatet av studien visar att upplevelsen av integration skiljer sig åt mellan de olika grupperna som forskaren valt att intervjua (assyrier/syrianer, polacker, turkar, latinamerikaner, kurder och perser). Skillnaden grupperna emellan är avsevärt stor, vilket dock inte är av störst intresse för denna studie då jag inte vill se till intervjupersonernas specifika bakgrund utan mer till etnicitetsbegreppet i sig. Aytars studie (*ibid.*) ger dock svar på varför skilda etniciteter kan uppleva olika former av integration. Exempelvis kan hemlandets oroliga situation i dagsläget spela en avgörande roll för att invandraren integreras genom den assimileriska modellen i det nya landet. Att personen integreras genom den mångkulturella modellen kan istället ha att göra med att hemlandet är stabilt.

Vidare undersöker Aytar (*ibid.*) olika variablers inverkan på integration såsom etnicitet, kön, ålder, utbildning, förvärvsarbete, yrkesgrupp, religion, vistelsetid i det nya landet och sociala relationer. Resultatet visar bland annat att varken kön, utbildning eller arbete i Sverige har någon större inverkan på invandrargruppernas upplevda integration. Dock visade det sig att dessa variabler har ett visst samband med relationen till svenskfödda, vilket i sin tur inverkar positivt på den upplevda integrationen. Samtidigt visade det sig att ungdomar i större utsträckning blev integrerade genom den assimileriska modellen där deras deltagande i skola spelade en stor roll, inte minst för deras kontakt med svenskfödda. På så sätt fanns det

ett samband mellan ålder, relation med svenskfödda och upplevd integration. När det gällde utbildning framkom det att den assimilatoriska modellen för integration dominerade då personen hade en lägre utbildning från hemlandet. En förklaring enligt Aytar (*ibid.*) kunde vara att högutbildade ställer större krav på Sverige och därmed integreras annorlunda. Religion framställdes som en viktig faktor för den upplevda integrationen och resultatet visade att de som inte var troende integrerades genom den assimilatoriska modellen till skillnad från exempelvis troende muslimer. Vidare spelade vistelsetid i det nya landet stor roll för den upplevda integrationen, dock inte i förhållande till relationen med svenskfödda. Däremot kunde det bli problematiskt om personen hade bott i Sverige under en lång tid och trots detta inte hade skapat någon relation med svenskfödda. Om personen enbart hade social kontakt med personer från hemlandet kunde detta leda till segregatorisk integration (*ibid.*).

En annan intressant studie av Jose Alberto Diaz (1997) handlar om primärintegration, vilket syftar till den första tiden i det nya landet. Här analyserar han hur olika integrationsfaktorer påverkar varandra i förhållande till ett eventuellt bidragsberoende. Det som är av intresse för denna studie är hans beskrivning av primärintegrationen och de delprocesser som ingår i denna. Trots att jag inte har för avsikt att fokusera på intervjupersonernas första tid i Sverige är det ändå intressant att se var fokus läggs under den första tiden i Sverige, i alla fall sett utifrån samhällets perspektiv. Enligt Diaz (*ibid.*) menar flertalet myndigheter att primärintegrationen består av processer som är nödvändiga för att invandrarna överhuvudtaget ska lyckas bli integrerade i samhället. Vikt läggs här vid den kommunikativa, den ekonomiska, den sociala och boendeintegrationen. Primärintegrationen sätter han därefter i förhållande till ett eventuellt bidragsberoende då variabler såsom kön, ålder, etnicitet, utbildning och arbetslivserfarenhet från hemlandet, familjestruktur och psykologkontakt, tas i anspråk. Resultatet visar bland annat att goda språkkunskaper underlättar den ekonomiska integrationen samt det sociala nätverket med svenskfödda personer. Samtidigt visar studien att den kommunikativa integrationen har ett samband med personens utbildning från hemlandet. När det gällde den sociala integrationen påverkades denna i positiv riktning om personen var högutbildad då dessa personer visade sig vara mer aktiva i sociala sammanhang i jämförelse med lågutbildade personer (*ibid.*).

4. Teoretisk utgångspunkt

4.1 Intersektionalitet

Inledningsvis gav jag en kort definition av intersektionalitet som ser till hur olika kategorier samverkar och påverkar varandra i ett dynamiskt samspel (Mattsson, 2010). Anledningen till att jag har valt just denna teori för min studie beror på att man på så sätt kan se hur de olika kategorierna påverkar integration i samhället. Genom intersektionalitet sammankopplas exempelvis kön, etnicitet och klass och därigenom blir det förståeligt att integration inte enbart kan belysas utifrån en av kategorierna. Teorin vill jag därmed använda mig av för att problematisera mina frågeställningar och studiens syfte samt få till stånd en diskussion. Vidare har intersektionalitetsteorin betydelse för mina frågeställningar som belyser hinder och möjligheter för integration. Exempelvis kan en fråga vara om den etniska bakgrunden hindrar eller möjliggör integration i samhället.

I beskrivningen av de olika kategorierna nedan visas det tydligt hur de samverkar och påverkar varandra. Exempelvis blandas övriga kategorier in då jag nedan beskriver könskategorierna.

4.1.1 Kön

Kön delas ofta upp i två delar med kön i den ena och genus i den andra. Kön syftar till den biologiska och anatomiska skillnaden mellan män och kvinnor. Genus å andra sidan ser till de psykologiska, sociala och kulturella skillnaderna. Detta innebär att genus är socialt konstruerade uppfattningar om vad som anses vara manligt och kvinnligt. En del menar dock att kön enbart är socialt konstruerat och bortser därmed från tanken om att kön skulle vara någon medfött (Giddens, 2007).

Kvinnor har sedan långt tillbaka varit underordnade män, vilket begreppet *könsmaktsordning* belyser. Förr menade många forskare och samhällsvetare att situationen för kvinnor med utländsk bakgrund hade sin orsak i deras egen kultur. Kvinnorna sågs enbart som hustrur till de utrikesfödda männen och därigenom som ekonomiskt beroende personer (Zetterquist & Styhre, 2007).

Utrikesfödda kvinnor får ofta möta tre förtryck samtidigt genom kön, etnicitet och klass. Som kvinnor är de ofta underordnade av både den egna kulturen och den svenska. Därtill kommer att det för en utrikesfödd kvinna är mer accepterat att ha ett lågavlönat arbete (Zetterquist & Styhre, 2007). Genom kvinnornas etniska bakgrund kan de lätt diskrimineras på samma sätt som övriga utrikesfödda personer i samhället (Mattsson, 2010). Klass blir slutligen ett problem då kvinnorna eller deras män är arbetare och därmed tillhör arbetarklassen (Zetterquist & Styhre, 2007).

De utrikesfödda kvinnorna hamnar gärna mellan två system av kulturer, sin egen och arbetsplatsens kultur, där stor vikt inom den egna kulturen läggs på familjen och där arbetsplatsens kultur istället riktar sig mot produktionsmål. Även språksvårigheter försvårar situationen för utrikesfödda kvinnor. Samtidigt uppmärksammar samhället inte alltid deras kompetens (*ibid.*).

Varken gruppen män eller gruppen kvinnor är enhetlig vilket betyder att det inom varje grupp finns olika sorters grupper. Detta leder till att en kvinna kan ha mer gemensamt med en man från sin egen grupp, än med andra kvinnor. Synligt blir detta på arbetsmarknaden där den svenska kvinnan har högre status än en kvinna med utländsk bakgrund (*ibid.*).

4.1.2 Etnicitet

Begreppet etnicitet är socialt betingat och innebär därför att de etniska skillnaderna blir inlärd av människorna. Etnicitet syftar till ett specifikt ursprung, kulturella värderingar, språk, historia, religion och klädsel. En grupp som delar dessa gemensamma värderingar upplever sig ofta vara skild från andra grupper i samhället (Giddens, 2007).

Den etniska tillhörigheten är viktig för identitetsuppfattningen (Zetterquist & Styhre, 2007). Samhörigheten skapas mellan människorna som i sin tur skapar en gräns mellan sig själva och andra, utifrån likheter och skillnader. Gemenskapen kan röra ekonomi eller kultur men också det faktum att individerna gemensamt kan uppleva någon form av utanförskap och marginalisering. Kulturen innefattar både språk, religion och traditioner. Etnicitet och kultur används därför ofta synonymt då de båda handlar om gemensamma värderingar och normer som i sin tur skapar gemenskap och identitet (Mattsson, 2010). Vidare är etnicitetsbegreppet kontextbundet, vilket betyder att upplevelsen av att tillhöra en viss etniskt grupp kan skilja sig

åt beroende av sitt sammanhang, exempelvis om personen är i Sverige eller befinner sig på semester (*ibid.*).

En del grupper i samhället har det svårare än andra då det redan finns etablerade föreställningar som påverkar. Ofta har deras situation inte att göra med att de saknar den rätta utbildningen utan att de får lite tillbaka på sin investering i utbildning (Zetterquist & Styhre, 2007). Samtidigt blir personer med utländsk bakgrund vanligtvis diskriminerade i samhället grund av det utländska namnet (Migrationsinfo.se). Dagens situation kan härröras till kolonialismen där den västerländska kulturen dominerade, vilket idag har lett till överordning och underordning mellan olika kulturer (Mattsson, 2010). Detta betyder vidare att föreställningen om en underordnad svart inte existerar utan föreställningen om en överordnad vit kultur (De los Reyes & Mulinari, 2005).

4.1.3 Klass

Begreppet klass syftar till en grupp människor som delar ett gemensamt förhållande till produktionsmedlen i samhället. Ofta talas det om två typer av klasser där den ena klassen äger produktionsmedlen, kapitalisterna, och där den andra klassen får arbeta för sin försörjning, arbetarklassen (Giddens, 2007). Klasstillhörighet har fått mindre betydelse i Sverige och ofta betonas istället grupptillhörighet. Grupperna skapas av personerna själva genom deras handlingar. Genom att personerna accepterar indelningarna kan dessa också upprätthållas. Ofta lär personen sig att denne inte kommer kunna tillhöra den andra gruppen. Om personen skulle byta grupp kommer denne kanske aldrig att bli helt accepterad. Vidare är klass precis som etnicitet väl förknippat med identitetsuppfattningen (Mattson, 2010).

Till de olika kategorierna i samhället är det kopplat olika värderingar. Detta ger i sin tur upphov till makt och hierarkiska ordningar bland människor, där vissa kategorier framstår som underordnade och andra överordnade (Zetterquist & Styhre, 2007).

Enligt Pierre Bourdieu (1984) handlar makt inte enbart om materiella ting, det vill säga tillgångar, utan också om socialt och kulturellt kapital. Det sociala kapitalet syftar till kontaktnät. Ett stort socialt kapital kan innebära framgång på arbetsmarknaden. Kulturellt kapital handlar om utbildning, arbetslivserfarenhet, språkkunskaper och uppförande. Genom att äga kulturellt kapital kan personen skaffa sig handlingsutrymme inom ett visst område. En person som har det bra ställt ekonomiskt bör också ha ett kulturellt kapital. Det symboliska

kapitalet är det värde de olika kapitalen får i ett visst sammanhang. Universitetsutbildning har exempelvis inte stor betydelse inom arbetarklassen (*ibid.*).

4.1.4 Identitet

Eftersom den etniska bakgrunden och identiteten ofta hör samman (Zetterquist & Styhre, 2007) kommer jag även nämna ett par rader om identitet. En av anledningarna till detta grundar sig vidare i att en del av empirin handlar om intervjupersonernas identitetsuppfattning i samband med integrationsbegreppets betydelse.

Det talas ofta om att det existerar olika delidentiteter såsom etnisk identitet, yrkesidentitet och språklig identitet. Samtidigt existerar också invandraridentitet och svensk identitet.

Identitetsuppfattningen har att göra med hur personen speglar sig i andra människor, medvetet och omedvetet. Detta innebär att andra människors åsikter om personen är viktiga och dessa talar om för en vem man är. Att flytta till ett annat land innebär att de gamla speglarna tas bort och plötsligt vet ingen vem personen är. Det finns inte längre något eller någon att spegla sig i och personen blir osäker på vem denne är. Människorna i det nya landet vet inget om ens förflutna som är kopplat till vem personen är. Genom de nya speglarna som skapas i det nya landet uppstår därmed främlingsidentiteten. Ens namn blir svårt att uttala och stava och känslan av att den inhemska befolkningen inte vill lära sig det nya namnet, kommer över en. Identiteten kopplas med personens ursprung. Ju längre bort landet är desto mer allmän blir beskrivningen av personen från spanjor till afrikan och slutligen invandrare (Franzén, 2001).

Den invandrande personen jämförs med andra som kommer från samma land, det vill säga kollektivet. Försvarsmekanismer för att skydda identiteten kan vara att isolera sig, visa med aggressivitet eller *passing*. *Passing* innebär att personen försöker trycka bort sitt ursprung för att bli medlem i den nya gruppen. Här kan bland annat namnbyte användas. Slutligen kan personen helt enkelt acceptera och leva upp till de föreställningar som omgivningen har om en (*ibid.*).

Som jag tidigare nämnt kommer min utgångspunkt att vara de kategorier som jag har beskrivit ovan. Ytterligare en aspekt kommer att vara religion. Detta är dock inte något som jag anser mig behöva definiera eftersom jag inte vill problematisera själva begreppet i sig.

5. Analys

Inledningsvis kommer jag att presentera mina intervjupersoner för att göra studien mer levande. På så sätt vill jag också ge en bild av varje persons specifika bakgrund som underlättar användandet av intersektionalitetsteorin i analysen. Därefter kommer jag att göra en sammanfattning av intervjupersonerna och analysera intressanta delar som är användbara i den följande framställningen av empirin. Resultatet kommer framförallt att kopplas ihop med tidigare forskning i ämnet. Samtidigt kommer jag ge infallsvinklar utifrån intersektionalitetsteorin. Jag kommer även att lägga in egna tolkningar för att problematisera och diskutera empirin.

Besim, 30 år, gamla Jugoslavien

Besim kom till Sverige med föräldrarna och syskonen när han var 11 år gammal på grund av olika svårigheter i hemlandet. Han gick i skola till och med fjärde klass i hemlandet, därefter grundskola i Sverige samt gymnasieutbildning, handelsprogrammet. Besim har sedan dess arbetat en viss tid inom restaurangbranschen och som hantverkare/rörläggare. Idag arbetar han som säljare sedan nio år tillbaka.

Lajos, 50 år, Ungern

Lajos kom till Sverige med sin mamma som politisk flykting när han var 1,5 år gammal. Han gick ut grundskolan i Sverige och arbetade sedan som lärling i en livsmedelsbutik. Han har även arbetat på ett elektricitetsbolag, inom vården, som vakt och tolk. De senaste 20-25 åren har han jobbat med ett eget företag som säljare samt kört taxi en period. Idag arbetar Lajos inom vården i Danmark som nattvakt efter en vårdutbildning liknande den svenska undersköterskeutbildningen.

Fatima, 25 år, Irak

Fatima kom till Sverige som 19-åring på grund av kriget i hemlandet. Hennes blivande man hade kommit till Sverige ett par år tidigare för att söka arbete. Därefter gifte de sig när hon kom till Sverige. Hon studerade ingenjörsutbildning på högskola i hemlandet under två år men avslutade studierna på grund av flytten till Sverige. Hon arbetade extra i hemlandet under somrarna på en förskola. Sedan hon kom till Sverige har hon läst SFI, samt grundskola med inriktning på ämne som engelska, samhällskunskap, matematik och naturkunskap. Därefter

har hon läst en kurs på gymnasienivå, Restaurang och Hushåll. Senare började hon arbeta extra som barnskötare och studerade även kursen Barn och Fritid som hon nyligen avslutat.

Shirin, 35 år, Irak

Shirin kom till Sverige när hon var 27 år gammal. Hon skulle egentligen åka till sin man som bodde i USA men fick inte godkänt av landet. Hennes man kom därför också till Sverige. Hon studerade till gymnasielärare under ett år på universitetet i hemlandet. På grund av ekonomin kunde hon inte fortsätta studera. Hon arbetade extra med barn i hemlandet under somrarna. Efter uppehållstillståndet 2005 i Sverige var hon hemma ett år och läste därefter SFI och grundämnena såsom matematik, svenska, engelska och samhällskunskap. Hon blev nyligen klar med kursen Barn och Fritid.

Mina, 45 år, Iran

Mina kom till Sverige som 23-åring på grund av sin mans politiska engagemang i Turkiet där de träffades eftersom båda valt att åka från hemlandet Iran för att studera på universitetet. Efter grundskola och gymnasiet, naturvetenskap, flyttade hon till Turkiet. Där studerade hon till maskiningenjör under två år men avslutade studierna då hon fick barn. I Sverige läste hon SFI och därefter intensivkurs i svenska. Hon fick sommarjobb inom vården och började studera arbetsterapeutlinjen på universitetet. Hon arbetade under denna period extra inom hemtjänsten och på vårdboende. Därefter arbetade hon en period på plastikkirurgin/ontologen med rehabilitering samt på en vårdcentral som arbetsterapeut. Hon fick senare samordnartjänst, var dataansvarig och utbildningsansvarig. Därefter vikarierade hon en period som enhetschef då hon parallellt med arbetet vidareutbildade sig inom ledarskap och organisation. Hon arbetade därefter som chef på ett vårdboende. Idag är hon enhetschef för hemsjukvård och rehabilitering.

Orsaken till varför intervjupersonerna kom till Sverige handlar i fyra av fem fall om svårigheter i hemlandet, krig eller politiska motsättningar. Enbart Shirin kom hit på grund av att hennes blivande man befann sig i USA där hon inte fick tillträde. Tidpunkten i livet då personerna kom till Sverige skiljer sig dock avsevärt åt eftersom både Besim och Lajos kom i tidig ålder, 11 år och 1,5 år, medan Fatima och Shirin kommit nu på senare tid och därför endast varit bosatta i Sverige sex respektive åtta år. Mina kom till Sverige i 20-årsåldern och har därmed bott halva sitt liv i Sverige. Enbart utifrån denna information är det tänkbart att integrationen kommit olika långt eftersom personerna har bott olika lång tid i landet. Därmed

har de också haft olika förutsättningar, inte minst när det gäller det svenska språket då man som vuxen har svårare att lära sig ett nytt språk (Franzén, 2001) vilket blir fallet för både Fatima och Shirin som kommit till Sverige i vuxen ålder. Det är dock möjligt att Mina har mött liknande svårigheter eftersom även hon kom till Sverige i vuxen ålder. Skillnaden är att Mina har bott halva sitt liv i Sverige när denna studie genomförs.

En sammanfattning av intervjupersonernas historia visar vidare att varken Besim eller Lajos har utträttat något i hemlandet i förhållande till utbildning eftersom de båda kom till Sverige när de var små. Kvinnorna har däremot alla en utbildning från hemlandet. Fatima har ingenjörsutbildning i grunden som hon dock tvingades avbryta efter två år. Shirin studerade till gymnasielärare i hemlandet. Även hon var tvungen att avbryta studierna på grund av ekonomiska problem. Slutligen studerade Mina på universitetet, dock inte i hemlandet utan i Turkiet. Hon har därför maskiningenjörstudier med sig som även hon fick avsluta efter två år, i detta fall på grund av graviditet. Detta innebär att samtliga kvinnor har en universitetsutbildning från hemlandet medan männen har skaffat sig sin utbildning i Sverige. Som högst har männen gymnasieutbildning, i detta fall Besim som har läst handelsprogrammet. Lajos har enbart grundskoleutbildning men har nu även kompletterat med en utbildning inom vårdsektorn. Redan här blir det synligt att det finns skillnader mellan könen när det gäller förhållandet till utbildning då männen har en lägre utbildning än kvinnorna. Samtidigt har kvinnorna påbörjat sina universitetsstudier i hemlandet men tvingats avsluta dessa på grund av olika skäl. Samtliga kvinnor har nu även en utbildning från Sverige. Sett utifrån Bourdieu (1984) blir detta en fråga om klass där kvinnorna innehar ett visst kulturellt kapital genom sin utbildning. Däremot visas en tydlig skillnad mellan de tre kvinnorna då Mina utmärker sig genom att hon har vidarutbildat sig inom olika områden och samtidigt tagit sig högre upp i "utbildningsstegen". Ser man till intersektionalitetsteorin blir detta en fråga om både kön och klasstillhörighet då det är en kvinna som innehar en hög chefsposition. Även den etniska bakgrunden kan vidare spela in då personernas utbildning diskuteras i förhållande till möjligheterna att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden.

Om hänsyn tas till arbete ser det lite olika ut bland de intervjuade. Besim har följt sin gymnasieutbildning genom att han nu arbetar som säljare sedan nio år tillbaka. Lajos har arbetat inom olika yrken, framförallt som egenföretagare och inom vården. Fatima och Shirin har arbetslivserfarenhet inom barnomsorgen då de arbetat extra under somrarna i hemlandet. Idag har de båda läst kursen Barn och Fritid i Sverige och Fatima har även skaffat sig ett arbete inom samma yrkesområde. Mina har kommit betydligt längre både när det gäller

utbildning och arbetslivserfarenhet i Sverige. Hon har läst vidare på universitetet till arbetsterapeut och därefter arbetat inom olika positioner, dock inom samma typ av bransch, vilket har lett fram till att hon idag är chef för hemsjukvård och rehabilitering. Här framgår det därmed att samtliga personer arbetar inom den typ av yrken som brukar vara representerade av invandrare, nämligen service, omsorg och försäljning (TemaNord 2002:577). Den enda som arbetar med något helt annat är Mina då hon innehar en chefsposition. Detta kan vara intressant att ta hänsyn till i den fortsatta framställningen av empirin. Samtidigt verkar det som att de andra kvinnorna, Fatima och Shirin, fått lite tillbaka i sin investering av utbildning då de har en helt annan utbildning från hemlandet i jämförelse med deras utbildning och arbete idag i Sverige, vilket ofta brukar vara fallet för utrikesfödda personer (Migrationsinfo.se). Intervjupersonerna, i detta fall både männen och kvinnorna, verkar därmed ha påverkats av deras etniska bakgrund i förhållande till arbetsmöjligheterna. Dock utmärker sig Mina både inom gruppen kvinnor och i förhållande till de utrikesfödda männen, vilket kan tolkas utifrån Zetterquist och Styhre (2007) som menar att kategorin kön består av flera grupper. En tolkning skulle kunna vara att Mina, i likhet med vad Bourdieu (1984) säger, bestitter ett större kulturellt kapital i och med att hon är högutbildad och har omfattande arbetslivserfarenhet.

5.1 Frågeställningar

I framställningen av denna resultatdel kunde jag märka att frågeställning ett och två flöt samman. Mycket av det som framhölls som viktigt för integrationen, var enligt intervjupersonerna också en sorts definition av vad integration innebär för just dem. Jag kommer nu att ha intervjupersonernas citat som underlag och dessa analyseras därefter utifrån tidigare forskning och intersektionalitetsteorin. Jag kommer att se till intersektionalitet med utgångspunkt i kön, etnicitet och klass. Samtidigt kommer jag att belysa identitet och religion, dock inte i lika stor omfattning. Det intressanta är att se om det finns likheter och skillnader mellan intervjupersonerna i synen på vad integration är. Jag kommer även att belysa om det finns skillnader och likheter mellan intervjupersonerna när det gäller vad som är viktigt för integrationen samt vad som hindrar eller motverkar integration i det svenska samhället. Kring varje frågeställning kommer jag att koppla intersektionalitetsteorin, vilken även kommer att fördjupas i slutdiskussionen.

5.1.1 Vad innebär integration för intervjupersonerna?

Empirin visar att det finns olika synsätt på vad integration innebär för intervjupersonerna. Exempelvis sa Besim följande: *Jag kopplar det till att man ska bli eller är en del av samhället på alla sätt, alltså att man umgås med svenskfödda människor och inte bara i en grupp med dom egna så att säga, med folk från samma bakgrund.* I Besims fall handlar integration om att umgås med andra etniciteter, i första hand svenskfödda personer. Detta skulle kunna tolkas som att han därmed lägger vikt vid en av delprocesserna i integrationen, det vill säga den sociala integrationen som ser till relationen med svenskfödda personer (Jfr Westin et al.1999). Även tidigare forskning har visat att relation med svenskfödda kan vara en sorts definition av vad integration innebär (Aytar, 1999).

Två av kvinnorna, Fatima och Shirin, hade ett annat synsätt på integration: *Att jag trivs här och jag känner trygghet när jag går ut. Jag känner inte att någon kommer att kränka mig, att man upplever trygghet* (Fatima). *Om jag säger att jag är en del av Sverige, jag känner att jag bor i Sverige, men svenskar vill inte se mig. Det hände mig en gång, två kvinnor, två svenska kvinnor med en stor hund. Dom började bla bla bla, ni är muslim, ni måste gå härifrån, ni ska gå hem* (Shirin). För dessa kvinnor verkar integration handla om trygghet och att bli accepterad av samhället. Detta skulle kunna tolkas som att integration sett utifrån Shirin är motsatsen till att bli diskriminerad. På samma sätt verkar Fatima syfta till någon form av trygghet där man som hon säger, inte blir kränkt, med andra ord – diskriminerad. Här är det tänkbart att integration framförallt sätts i förhållande till den etniska bakgrunden men även könstillhörigheten och diskrimineringen som denna kan medföra. Att det är kvinnor som belyser integration på detta sätt skulle kunna kopplas samman med att att en kvinna med utländsk bakgrund möter flera olika förtryck samtidigt (Jfr Zetterquist & Styhre, 2007). Resterande intervjupersoner, Lajos och Mina, uttalade inte direkt vad integration innebär för dem. Istället belystes faktorer som möjliggör integration, vilka jag kommer att visa vid nästa frågeställningsresultat.

Det går att urskilja vaga skillnader mellan könen när det gäller synen på vad integration är. Dock måste detta ske med en viss försiktighet eftersom alla intervjupersoner inte uttalat sig direkt kring denna frågeställning. Det är därmed svårt att dra någon slutsats enbart utifrån en man och två kvinnor. Tolkningen av skillnaderna skulle dock kunna vara att integration sett utifrån Besim verkar handla om att umgås med svenskfödda personer, det vill säga att bli

socialt integrerad (Jfr Westin et al.1999) och kanske därigenom lära sig av den nya svenska kulturen. I kvinnornas fall verkar integration istället handla om att få vara den man är, att få behålla sin etniska identitet och bakgrund (*ibid.*) utan att för den skull bli diskriminerad i det nya samhället. Frågan är om integration sett utifrån intervjupersonerna kan delas upp i två motsatser där det antingen handlar om att få bevara sin identitet och etniska bakgrund eller om att anpassa sig efter det nya samhällets normer och värderingar, genom assimilation (*ibid.*).

I samband med integrationsbegreppets betydelse började jag fundera över hur pass integrerade mina intervjupersoner upplevde sig vara. Kanske berodde de skilda svaren på att personerna upplevde sig vara integrerade på olika nivåer. Därför tänkte jag att det kunde vara intressant att göra en mindre undersökning över den upplevda integrationen hos intervjupersonerna. Jag utgick från tidigare forskning (Aytar, 1999) där sex invandrargrupper upplevda integration i Sverige undersöktes utifrån personernas samhörighet med hemlandet respektive Sverige, eventuell flytt tillbaka samt var intervjupersonerna kände sig hemma. Jag försökte efterlikna denna studie genom att utgå från personernas identitetsuppfattning, deras syn på hemlandet och eventuell flytt tillbaka.

När det gällde identitetsuppfattningen menade de båda männen Lajos och Besim att de ser sig själv som svenskar och beskrev det enligt följande: *Jag har känt mig som svensk hela tiden eftersom jag pratar flytande svenska* (Lajos).

Jag anser mig mer svensk än alban, för min del är detta hemma. Jag ser mig som svensk men säger ju att jag är från gamla Jugoslavien och det syns väl på mig att jag inte är svensk men det spelar inte så stor roll, jag känner mig som svensk och jag identifierar mig med att vara svensk. När jag åker till hemlandet känner jag mig som en turist, jag får lyssna noga för att hänga med, men det känner jag inte att jag behöver här. Om jag åker på semester och någon frågar var jag kommer ifrån så säger jag Sverige (Besim).

Här syns det tydligt att de båda männen kopplar sin identitet till Sverige, kanske främst eftersom de har bott i landet i princip hela sitt liv. Samtidigt visas något annat i dessa citat. De båda verkar mena att språket har en avgörande betydelse för att personen ska kunna anses vara lika mycket svensk som svenskfödda personer. I likhet med detta menar Franzén (2001)

att språkkunskaper är kopplade till identitetsuppfattningen och en tolkning av detta kan vara att identitetsuppfattningen som svensk har att göra med om personen behärskar det svenska språket eller inte. En annan definition av integration borde därmed vara att behärska det svenska språket och känna sig som vilken annan svensk som helst, vilket verkar vara fallet för både Besim och Lajos.

De tre kvinnorna framhöll att de är från hemlandet. De framhävde tydligt sin stolthet över att tillhöra hemlandet. Exempelvis sa Fatima: *Jag är från hemlandet, jag bor i Sverige, jag är stolt över att vara irakisk.* På samma sätt menar Shirin att hennes identitet är kopplad till hemlandet. Identitetsuppfattningen sett utifrån Minas perspektiv fick en annan beskrivning. Hennes identitet är främst kopplad till fyra olika kategorier: 1) människa 2) kvinna 3) mamma 4) yrke. Först därefter började hon diskutera identitet utifrån sin etniska bakgrund då hon menade: *Eftersom jag fortfarande tänker och drömmer på persiska känner jag mig som en persisk kvinna. Eftersom jag har bott hälften av mitt liv här i Sverige har jag också skapat en relativt stark svensk identitet.* Minas svar liknar de andra kvinnornas men det skiljer sig trots allt åt eftersom Mina tar upp andra perspektiv på begreppet identitet. Samtidigt verkar Minas identitet vara uppdelad i två grupper till hemlandet i en och Sverige i en. Därmed är hennes identitetsuppfattning till stor del svensk, dock inte i samma utsträckning som männens identitetsuppfattning verkar vara. Hon menar att den svenska identiteten har vuxit fram eftersom hon har bott halva sitt liv i Sverige. Frågan är om identitetsuppfattningen har att göra med hur länge personen bott i det nya landet. Kanske är det i så fall därför som varken Fatima eller Shirin upplever sig vara svenskar. Därmed skulle en tolkning kunna vara att identitetsuppfattningen som svensk inte verkar ha något att göra med kategorin kön. Istället skulle en påverkande faktor kunna vara vistelsetiden i det nya landet då empirin visar att de tre personer som har starkast svensk identitet även har bott i Sverige under längst tid.

För att förstå den upplevda integrationen på ett djupare plan bestämde jag mig för att titta närmare på intervjupersonernas syn på hemlandet idag och en eventuell önskan om att flytta tillbaka. Det som framgick var att varken Besim eller Lajos är intresserade av att flytta tillbaka till hemlandet. Besim åker gärna dit på semester och hälsar på släktingarna. Lajos menade: *Ja, som pensionär kanske, fantastiskt klimat, god mat, goda viner.*

Deras syn på hemlandet verkar idag vara väldigt avlägsen medan Fatima istället beskrev det som:

Jag älskar mitt hemland och jag säger alltid till min man att jag väntar på den dagen vi ska tillbaka dit. Det måste bli lugnare där, för nu är det fortfarande oroligt. Jag säger alltid till min man att vi måste bestämma oss mycket tidigt innan mitt barn blir äldre annars kommer han aldrig att acceptera att vi flyttar tillbaka till hemlandet.

Shirin och Mina verkade inte vara helt främmande för att någon gång flytta tillbaka. Mina menade dock: *Jag vet inte vad som händer om 10 eller 20 år, men eftersom mina barn gärna vill bo kvar här och jag har skapat en trygghet här med karriär, jobb, hus och vänner och på grund av mitt hemlands politiska situation, är en flytt inte aktuell för mig just nu.* Detta tyder på att Mina har skapat sig ett nytt liv i Sverige. Synen på hemlandet och önskan om att flytta tillbaka blir vidare intressant då detta påverkar integrationsprocessen med språket i fokus. Franzén (2001) menar att motivationen till att lära sig det nya språket avtar avsevärt om personen önskar flytta tillbaka till hemlandet. Fatimas fall kan därmed tolkas i likhet med vad Franzén (*ibid.*) säger, då hon visar en tydlig önskan om att flytta tillbaka till hemlandet. Samtidigt kommer jag senare att belysa var Fatima står i förhållande till det svenska språket.

Utifrån analysen av mina intervjupersoners upplevda integration skulle det kunna tolkas att Besim och Lajos är väl integrerade i det svenska samhället eftersom de anser sig vara svenskar. Samtidigt visar de inga tecken på att vilja flytta tillbaka till hemlandet. Även Mina kan på så sätt ses som integrerad, däremot anser hon sig ha en delad identitetsuppfattning. De som skiljer sig avsevärt från resterande är Fatima och Shirin. Dessa kvinnor tar avstånd från att de skulle ha en svensk identitet samtidigt som de till viss del uttrycker en önskan om att flytta tillbaka. Det vore dock hårddraget att dra en slutsats om intervjupersonernas upplevda integration enbart utifrån deras identitetsuppfattning och synen på hemlandet. Dock skulle vissa kopplingar kunna dras enbart utifrån denna information. Exempelvis beskrev jag tidigare att Besims definition av integration verkar handla om att bli en del av samhället, att integreras genom att umgås med svenskfödda personer. Samtidigt är hans identitetsuppfattning kopplad till att vara svensk. Fatima och Shirin anser sig inte vara svenskar och kopplar integration till något helt annat, något som skulle kunna tolkas som ett avstånd till det svenska samhället. Dessa personer har också starkast önskan om att få återvända till hemlandet.

I diskussionen om integrationsbegreppets betydelse dök ofta assimilationsbegreppet upp, det vill säga att invandrarna ska anpassa sitt levnadssätt för att passa in i det nya samhället (Se Westin et al.1999). Jag tyckte det vore lämpligt att belysa om det fanns några tecken på assimilation sett utifrån intervjupersonerna eftersom samhällets grundtanke är att invandrarna ska kunna bevara sin kultur men ändå bli integrerade i samhället (*ibid.*). Jag tänkte mig då att det i Fatima och Shirins fall skulle kunna finnas intressanta bitar att analysera eftersom deras syn på integration verkar vara något annat. Integration verkar i deras fall vara kopplat till begreppet diskriminering. Samtidigt är det dessa kvinnor som verkar vara minst integrerade om analysen av deras upplevda integration tolkas.

Empirin visar att kvinnornas utsagor innehåller någon typ av anpassning. Exempelvis:

Jag reste till mitt hemland 2008, familjen sa till mig att jag har förändrats mycket, men det kände jag inte. Jag känner inte att jag har blivit en annan person, men dom sa att många av mina tankar har ändrats. Nu kan jag inte trivas med dem när vi till exempel diskuterar politik eller kläder. Dom tycker att jag har fel. Jag tycker att de har kläder som passar samhället där, jag har kläderna som passar med samhället här i Sverige. Jag kan inte ha kläder som de har i hemlandet, jag blir lite... det blir lite ovanligt när jag går på gatorna. Jag har ändrat kläderna lite här, här är ett helt annat samhälle
(Fatima).

Här visas två saker. Först och främst att Fatima anpassar sina kläder utifrån normerna i Sverige. Detta verkar hon göra för att inte bli diskriminerad om hennes uttryck: *det blir lite ovanligt när jag går på gatorna*, tolkas. Hon passar med andra ord inte in om hon använder hemlandets kläder i Sverige. För att undvika detta väljer hon att anpassa sig. Citatet visar samtidigt hur själva integrationsprocessen ser ut, det vill säga genom anpassning/assimilation (Jfr Westin et al.1999). Liknande citat dök upp hos de två andra kvinnorna: *I mitt hemland är det obligatoriskt med sjal men här i Sverige blir det helt annat, det blir mjukt, vi måste övertala barnen* (Shirin). Åter igen kan integration ses som en form av anpassning till det nya samhället, i detta fall en anpassning av ens egen kultur och religion (*ibid.*).

Har man valt att komma till ett land och bosätta sig i det landet måste man anpassa sig efter landets regler och normer. Man måste lära sig språket för att kommunicera med folk och man måste lära känna deras kultur (Mina).

Det visade sig främst vara kvinnorna som kopplade integration till anpassning/assimilation. Männerna uttalade sig inte direkt kring detta, men fortsättningsvis i frågeställning två kan en tolkning vara att det de belyser som viktigt för integration egentligen också skulle kunna vara en anpassning, exempelvis det svenska språket.

5.1.2 Vad anser intervjupersonerna är viktigt för integrationen i det svenska samhället?

Av intervjuerna att döma verkar språket vara viktigt för samtliga när det gäller integration. Lajos gav en lång och utförlig beskrivning av det svenska språkets betydelse:

Språket är A och O. Har du det så har du mycket gratis så att säga. Lär du dig inte språket så blir det mycket svårare. Språket döljer lite grann av ditt ursprung. Om du kan språket som nu jag kan det som vilken annan svensk som helst så kan du aldrig, okej nu ser jag inte lika blond ut som en svensk jag är ju inte svart alltså svarthårig, kraftig skäggväxt på det viset heller, men språket döljer ändå lite grann, man får en annan respekt av andra, av svenskar, om man behärskar språket. Kan du språket så kan du också uttrycka dig, utan att bli missförstådd. Ofta sker där ju en massa konstiga saker i en grupp om man missförstår varandra. Missförstånd kan det ju nästan aldrig bli om du behärskar språket. Du kan ta dig fram för du kan uttrycka dig på rätt sätt. Din bakgrund märks inte verbalt, man kan bara se det med ögonen att du inte är svensk.

Lajos verkar se språket som avgörande för hur integrationen kommer att bli. Samtidigt får språket en annan innebörd då han menar att det döljer den etniska bakgrunden. Genom språket kan personen dölja sitt egentliga ursprung, vilket Franzén (2001) menar är en typ av försvarsmekanism för att passa in i den nya gruppen utan att bli ifrågasatt. Lajos menar

samtidigt att språket bidrar till att personen blir respekterad av svenskfödda. Kanske blir personen därigenom inte diskriminerad?

Något det inte sällan talas om under de olika intervjusamtalen är personens egen vilja till att integreras i det svenska samhället. Framförallt Besim, Shirin och Mina belyser detta genom att uttrycka följande:

Ja, jag har väl försökt lite mer, just med att lära mig språket, jag har försökt när det gäller jobb och jag umgås med svenskfödda, jag umgås även med människor från samma land och från andra länder. Folk ska försöka själva lite också, vilja lite mer, alltså lära sig av det samhället där dom bor i och ja, traditioner eller vad det är. Jag tycker att dom människorna som kan lära ut sånt här ska ju verkligen försöka dra i detta och gå vidare med det så att dom verkligen får med sig folk och verkligen öppnar upp ögonen för allihopa (Besim).

Här är det tydligt att Besim har fått anstränga sig på egen hand. Samtidigt tyder hans uttryck på att det är viktigt att samhället och myndigheterna hjälper till att få integrationen att lyckas väl. I den svenska Regeringens proposition 97/98:16 belyses den enskilda individens ansvar och samhällets ansvar i förhållande till integrationsprocessen. Frågan är om det Besim uttrycker enbart handlar om att den enskilda personen måste vilja integreras eller om det egentligen handlar om att personen blir tvingad till att anpassa sig, det vill säga lära sig språket, skaffa sig ett arbete och umgås med svenskfödda. Shirin uttrycker vidare: *Allting beror på personen, hur tänker personen, hur utvecklas personen, hur ser familjen ut. Det spelar ingen roll om det är Sverige, Irak eller annat land.* Här ser även Shirin integration utifrån individen och att det är individen själv som styr integrationsprocessen. Sveriges roll i det hela belyser hon dock inte närmre. Genom egna tolkningar utifrån intervjun med Mina förstod jag att hon själv varit bidragande faktor till hennes integrationsprocess. Redan när hon kom till Sverige var hon bestämd över:

Språket måste jag fixa här, för att det går liksom inte att leva i ett land utan att kunna deras språk och deras kultur, normer som finns i Sverige, det måste jag lära känna och anpassa mig, det bestämde jag mig från början.

Det verkar därmed vara viktigt att anstränga sig själv och anpassa sig till det nya i samhället. Åter igen dyker begreppet assimilation upp, det vill säga att anpassa sig för att integreras i samhället (Westin et al.1999).

Då jag ville belysa ytterligare betydelsefulla faktorer för att integreras i samhället valde jag att se till bekantskapens betydelse, inte minst eftersom det finns forskning som visar att relationen till svenskfödda kan ha stor betydelse för integrationen (Aytar, 1999). Samtidigt förstod jag under den första intervjun som genomfördes med Besim att integration kan handla om att umgås med svenskfödda även sett utifrån mina intervjupersoners perspektiv. Därför försökte jag under de kommande intervjuerna att förstå hur de olika personernas bekantskapskrets såg ut. Resultatet visade att både Besim, Lajos och Mina har ett blandat kontaktnät med både svenskfödda personer och personer med utländsk bakgrund. *Det har varit blandat, det har varit både invandrare och svenskar. Det har inte varit någon skillnad alls i att skapa kontakt* (Lajos). Under intervjun med Besim berättade han hur skolan ändrade vem han umgicks med: *Så fort man började skolan på riktigt blev det ju en väldig skillnad, då träffade man mycket mer svenskar i skolan, och det var bara positivt också, just för att man lär sig ju språket på ett helt annat sätt.* Här visas hur kontakten med svenskfödda får en annan betydelse än enbart den sociala eftersom personen därigenom också lär sig språket.

Mina umgås liksom männen med svenskfödda och personer med utländsk bakgrund men här verkar det ha uppstått problem:

Jag har inte släkt här, men jag har väldigt bra kontakt med både svenskar och bekanta. Jag har många vänner som kommer både från Iran och andra länder, men också från Sverige. Det ska vara mångfald i mina vänner. Jag fixar inte riktigt att bara umgås med iranier eller anpassa mig bara till svenska kulturer. Ibland ifrågasätter mina vänner mig, att jag har anpassat mig för mycket till det svenska samhället, men det handlar om att tiden inte räcker till på grund av arbete och andra aktiviteter och våra intressen är olika nu. Om dom inte har fått jobb och fortfarande är kvar hemma eller om dom fortfarande går i skolan, då har dom halva dagen ledig.

Här menar vännerna att Mina har anpassat sig för mycket till det svenska samhället. Åter igen blir det fokus på assimilation och anpassning, i detta fall en anpassning till den svenska kulturen (Jfr Westin et al.1999).

En markant skillnad ses i svaren hos både Fatima och Shirin som varken har stor släkt eller många vänner i Sverige, dels på grund av tidsbrist och i Fatimas fall på grund av olikheter i tankesätten. *Jag känner några som är födda här i Sverige men dom är yngre, jag trivs inte med dom, dom tänker på ett helt annat sätt, dom har upplevt ett helt annat liv. Det är svårt att skapa relation med personer födda i Sverige, dom har en annan kultur, andra tankar* (Fatima). Här började ett nytt mönster att synas och tydliga skillnader mellan de olika personerna visade sig just när det gällde kontakten med svenskfödda personer. Besim, Lajos och Mina verkade ha ett blandat kontaktnät, medan Shirin och Fatima inte hade det. Jag ställde mig då frågande till vad det var som kunde hindra denna eventuella kontakt. Berodde det på att Fatima och Shirin bott kortast tid i Sverige och därmed inte hunnit skaffa vänner på samma sätt som de övriga intervjupersonerna eller handlade det om religion och kulturella skillnader? Samtidigt ville jag undersöka om Besim, Lajos och Mina hade stött på andra typer av hinder under integrationsprocessen. Detta ledde mig fram till den tredje och sista frågeställningen.

5.1.3 Vad hindrar integration enligt intervjupersonerna?

Inför denna sista frågeställning utgick jag från vad som var det svåraste med att leva i Sverige. Här framkom det att ett stort hinder kunde vara det utländska namnet:

Det är lite det här med jobb som oftast är ett problem, många gånger tror jag tyvärr att när folk läser mitt namn, att dom dömer mig väldigt fort utan att ens ha fått träffa mig. För många är det helt nytt, dom har ju aldrig sett liksom hur det stavas eller hört hur det uttalas, det är väl väldigt svårt för dem (Besim).

Även Lajos har stött på svårigheter när det gäller det utländska namnet: *Det har ju varit att man hette ju inte Nilsson eller Olsson eller Persson utan man hette X och det fick man försvara ju. Oftast blev man ju retad för både det ena och det andra och det var ju bara att ställa sig i försvarsställning.* För Lajos del resulterade det hela i ett namnbyte, vilket enligt

Franzén (2001) kan ses som en försvarsmekanism i syfte att dölja det egentliga ursprunget. Namnet har därmed varit ett hinder för de båda männen samtidigt som det blir en form av diskriminering på arbetsmarknaden då det kan ställa till problem vid jobbsökande. Utländska personer diskrimineras ofta just på grund av namnet, framförallt på arbetsmarknaden (Migrationsinfo.se). Vidare menar Besim att: *Det allra svåraste är väl att man, det finns stunder då man inte känner sig som hemma. Det spelar nästan ingen roll hur länge jag bor här, det finns vissa situationer då mitt utseende och ja, mitt sätt att prata kanske inte anses vara svenskt.* Den etniska bakgrunden blir ett hinder och framförallt verkar det som att Besim syftar till språkbrytning när han menar att hans sätt att prata inte anses vara svenskt. På samma sätt menar Lajos: *Det man blir påmind om det är naturligtvis att man inte är svensk, eftersom namnet va. Det har ju hela tiden påmint mig om att jag kommer någon annanstans ifrån.* Här kan alltså den etniska bakgrunden vara ett hinder för integrationen i samhället, i alla fall sett utifrån de båda männens perspektiv. Det som blir intressant är att männen i övrigt verkar vara väl integrerade i samhället. De ser sig själv som svenskar och talar det svenska språket utan problem. Samtidigt umgås de med svenskfödda personer. Trots detta finns det faktorer som kan vara negativa än idag, fastän de har bott i Sverige sen de var små. Den etniska bakgrunden påverkar dem och gör dem påmind om att de inte är födda i Sverige.

Kvinnorna belyser en annan problematik. Shirin och Mina menar att det svenska systemet är ett hinder för integrationen i samhället. Mina beskriver hinder på följande sätt:

Jag kämpade väldigt mycket för att lära mig fort, för hade jag gått efter det här samhällets rutiner som man har då, enligt dom, eftersom jag hade ett barn som var 2,5 år då fick jag liksom stanna hemma för det fanns ingen dagisplats, det var rutiner. För svenska samhället var det mycket billigare att jag ska sitta och liksom passa mitt barn hemma, för hade jag mitt barn på dagis, kostar mer och plats, allt detta ju, och jag förstår detta men mitt syfte var någonting annat, jag var tvungen att ha mitt barn på dagis för annars hade jag inte kunnat gå till skolan och lära mig svenska ju. Det upplevde jag väldigt jobbigt ju. Nej det är den här rutinen som gjorde mig så irriterad, att man ska följa den rutinen som finns här Sverige, nu när du är nyinkommen, och inte ha så bråttom. Herregud jag har bråttom!

Här visas hur systemet hindrade integrationen för Mina som ville börja studera svenska, men inte kunde placera sitt barn på dagis. Hon menade att hennes mål var att lära sig det svenska språket vilket enligt Diaz (1993) kopplas till den kommunikativa integrationen. Samhället hade dock satt upp gränser (Jfr prop.97/98:16) och hindrade på så sätt hennes personliga mål.

Vidare belyser Fatima och Shirin kultur och religion som ett hinder för integration.

Exempelvis sa Fatima: *Det är tre saker: kultur, tradition och språket. Jag kan fira mina högtider här men inte som i hemlandet där hela samhället firar med dig.* Fatima menar alltså att det svenska språket är svårt, samtidigt som jag tidigare visat att språket verkar ha en viktig funktion i förhållande till integrationen. Här uppkommer däremot ett nytt hinder som hon benämner kultur och tradition. Här blir även religion viktigt. Det som är intressant då kultur och religion kopplas med integration är att varken Besim eller Lajos är religiösa, medan kvinnorna, framförallt Fatima och Shirin, har en stark koppling till hemlandets religion. Även Mina som har bott halva sitt liv i Sverige ser hemlandets religion som viktig. Dock firar hon även svenska högtider. Kanske kan skillnaden i kulturella hinder mellan de olika personerna grunda sig i att de har bott olika lång tid i Sverige. Samtidigt är kulturen enligt Mattson (2010) kopplad till identiteten vilket innebär att lärandet av den svenska kulturen och acceptansen av denna, kan kopplas samman med att personen får en svensk identitet. Detta skulle kunna förklara varför de kulturella olikheterna blir ett hinder för Fatima och Shirin, som till skillnad från de övriga intervjupersonerna inte anser sig ha någon svensk identitet. I den kulturella och religiösa diskussionen med både Fatima och Shirin frågade jag om det har varit svårt att utöva religionen i Sverige. Jag fick då följande svar: *Jag är muslim, jag äter bara halalkött, men det är inget problem här, jag säger bara att jag är vegetarian. Jag har träffat många svenska barn som är vegetarian också* (Fatima).

Jag är muslim, men det är en jättesnäll religion, inte som alla människor tänker. I mitt hemland är det obligatoriskt med sjal, men här i Sverige blir det helt annat, det blir mjukt, vi måste övertala barnen. Det beror nog på skolan i mitt hemland och tradition, här tar många flickor av sig sjal, kompisarna påverkar (Shirin).

Av svaren skulle det kunna tolkas som att religion indirekt blir ett hinder eftersom den måste anpassas till det svenska samhället. Fatima menar att hon bara säger att hon är vegetarian. På så sätt blir hon inte heller ifrågasatt. Likaså säger Shirin att religionen ändras när den utövas i

Sverige, att den blir mjuk. Åter igen blir integration en form av assimilation (Jfr Westin et al.1999) genom att kulturen och religionen måste anpassas för att personen ska passa in i samhället.

Då en stor del av empirin hade inslag av diskriminering, i alla fall sett utifrån min egen tolkning, valde jag att belysa intervjupersonernas upplevelser av diskriminering i det svenska samhället. Detta gjorde jag för att se om diskriminering skulle kunna ses som ett hinder, utöver de hinder som jag tidigare nämnt. Det visade sig då att de båda männen upplevt diskriminering och utanförskap under skoltiden: *Man hade ju ett efternamn som skolkamraterna gärna retade en för. Då var det bara att ställa sig i försvarsställning, rent fysiskt, och sätta sig i respekt* (Lajos).

Jag har upplevt det och det har väl mest varit på grund av att man ser lite annorlunda ut och man var ju ny i landet och alla gilla väl inte det, då var man ju svartskalle. När jag var 12-13 år var det jämnåriga ungdomar från skolan som skrek ett och annat, då kände man sig utanför, och då kände man att man var en främmande människa, i ett främmande land (Besim).

Tidigare visade jag hur både Besim och Lajos idag kopplar diskriminering till arbetsökande där namnet ibland kan ställa till det för dem, trots att de egentligen inte direkt blivit utsatta för det. Känslan finns dock där ändå. Utifrån ovanstående citat blir det tydligt att Besim och Lajos trots allt har upplevt diskriminering någon gång. Detta var dock under skoltiden. Om deras upplevda integration vidare kopplas samman är det tänkbart att dem inte upplever diskriminering på samma sätt idag.

Mina menar att hon aldrig har råkat ut för utanförskap eftersom hon som person är väldigt öppen och social. Fatima var rädd att hon skulle utsättas för diskriminering på grund av att hon bär sjal, men skolan och arbetet hon fick i Sverige ändrade hennes inställning. Det visade sig att det inte spelade någon roll om hon bar sjal eller inte, de accepterade henne ändå. Shirin har upplevt rasism en gång och upplever än idag att äldre kvinnor tittar konstigt på henne samtidigt som andra kvinnor är intresserade av hennes kultur och vill veta mer. Faktum är att personerna inte berättade rakt ut om diskriminering. Detta var något som jag själv fick tolka kring vissa delar av empirin.

6. Slutdiskussion

Syftet med denna studie har varit att belysa hur integration i Sverige kan ta sig olika uttryck. Samtidigt har jag velat analysera faktorer som möjliggör samt hindrar integration i det svenska samhället. Till min hjälp har jag sammanställt tre frågeställningar varav en riktar in sig på integrationsbegreppets betydelse. De två andra frågeställningarna lägger vikt vid faktorer som är viktiga samt hindrar integration i samhället. Samtliga frågeställningar utgår från intervjupersonernas perspektiv. Dessa har sedan analyserats utifrån tidigare forskning och intersektionalitetsteorin med fokus på kön, etnicitet och klass. Även identitet och religion har varit betydelsefulla inslag i resultatframställningen. I denna slutdiskussion har jag för avsikt att besvara mina frågeställningar samt analysera empirin på djupet med hjälp av intersektionalitetsteorin.

Genom empirin och tidigare forskning synliggörs integrationsbegreppets komplexitet och det faktum att det finns många olika sätt att belysa integration på (Se Aytar, 2004:03). Integration handlar alltså inte enbart om personen har ett arbete eller inte. Istället menar Diaz (1993) att integration består av flera olika delprocesser. Dessa lägger intervjupersonerna vikt vid på olika sätt och i olika sammanhang. Sett utifrån mina intervjupersoners perspektiv kring integrationsbegreppets betydelse, det vill säga min första frågeställning, visade det sig att integration kan innebära allt från att ha en relation med svenskfödda personer till att känna sig trygg och bli accepterad av samhället. Detta kan tolkas som att integration till stor del även kan vara motsatsen till att bli diskriminerad. Redan inledningsvis problematiserade jag om vissa faktorer kunde sätta likhetstecken med integration exempelvis att ha ett arbete eller att behärska det svenska språket. Empirin visade dock att arbete inte verkar vara i fokus i samma grad som det svenska språket. Intervjupersonerna talade däremot ofta om språket och dess betydelse för integration, varpå språket utifrån intervjupersonerna skulle kunna tolkas som ytterligare en definition av integration. Enligt Diaz (*ibid.*) hamnar språket under den delprocess som kallas den kommunikativa integrationen, som enbart är en av delprocesserna i den totala integrationen sett utifrån samhällets perspektiv. Det vore dock enligt min mening hårddraget att påstå att språket är fullt avgörande för att integreras trots att det var tydligt att de flesta av intervjupersonerna la vikt vid detta. Samtidigt är det svårt att tänka sig att en person kan vara integrerad utan att ha goda språkkunskaper då språket är sammankopplat med så mycket mer. Tidigare studier visar bland annat att språket har betydelse i förhållande till det sociala nätverket med svenskfödda personer (Diaz, 1997). Det sociala nätverket kopplas

enligt Diaz (1993) till den sociala integrationen, vilken är en annan av delprocesserna i den totala integrationen sett utifrån samhällets perspektiv. Samtidigt menar Bourdieu (1984) att det sociala nätverket är sammanlänkat med att ha ett socialt kapital, det vill säga en koppling till klass. Då empirin visar att relationen med svenskfödda kan vara ett sätt att definiera integration, samtidigt som språkkunskaper enligt forskningen (Diaz, 1997) underlättar kontakten med svenskfödda, bör språket få en stor betydelse i förhållande till integrationsprocessen. På samma sätt verkar det som att personen genom språket blir accepterad av samhället och därmed undkommer diskriminering. Därför är det tänkbart att språket även får en koppling till andra synsätt på integration såsom trygghet och att bli accepterad av samhället. Språket verkar på så sätt vara sammankopplat med diskriminering, eller bättre sagt, språkkunskaper verkar bidra till att personen inte blir diskriminerad i samhället. Empirin visar vidare att identitetsuppfattningen som svensk kan ha att göra med om personen behärskar det svenska språket eller inte. Språket bör därför vara en viktig komponent i integrationsprocessen, men inte helt avgörande eftersom integration även kan belysas utifrån andra perspektiv och faktorer. De personer som inte la vikt vid språket menade att detta var ett hinder för integration eftersom det var svårt att lära sig. Frågan är hur pass integrerade dessa personer är. Kan dessa personer definiera deras integration utifrån att de känner sig trygga i samhället och blir accepterade för vem de är? Anser samhället att de är integrerade om dem inte behärskar det svenska språket? Uppenbarligen inte eftersom den bristfälliga integrationen ofta kopplas samman med bristande språkkunskaper (Se Kamali, 2006:73).

Det visade sig vara svårt att dra några slutsatser om integrationsbegreppets betydelse utifrån intersektionalitetsteorin. Skillnader mellan män och kvinnor visade sig, dock i väldigt låg grad för att kunna dra någon direkt koppling till könskategorin. Istället visade empirin att integration antingen verkar handla om att anpassa sig till det nya samhället genom det som kallas assimilation (Jfr Westin et al. 1999) eller att integreras genom att bibehålla sin egen kultur och etnicitet (*ibid.*). Denna tolkning grundade jag i att den ena mannen la fokus på relationen med svenskfödda medan två av kvinnorna istället la fokus på att få vara den man är och därmed ett tolkningsbart avstånd till det nya samhället. Det verkade på så sätt som att det fanns två grupperingar kring intervjupersonerna där den ena riktade in sig mot att få kontakt med det nya medan den andra verkade vara mer avståndstagande. Frågan är dock vad som är anledningen till de skilda synsätten. En orsak till de skilda synsätten skulle kunna vara att personerna bott olika lång tid i landet, vilket för övrigt verkar inverka till stor del på de skilda

svaren. Jag tänkte samtidigt att intervjupersonernas syn på integration kunde ha ett samband med den upplevda integrationen. Genom tidigare forskning (Aytar, 1999) verkar det som att vissa faktorer påverkar integrationsupplevelsen. Därmed tolkar jag det som att dessa faktorer spelar in på de skilda sätten att belysa integration. Exempelvis visar Aytars studie (*ibid.*) att upplevelsen av integration kan skilja sig åt beroende av vilket land personen kommer ifrån. Här får den etniska bakgrunden betydelse, vilket kan betyda att intervjupersonernas svar har sin grund i denna. Studien visar att hemlandets situation i dagsläget inverkar på integrationsupplevelsen (*ibid.*). I likhet med detta tolkar jag det som att Besim, Fatima och Shirin påverkas av deras hemländer, i främsta fall Fatima och Shirin som kommer från ett land där det än idag är väldigt oroligt. Detta inverkar enligt Aytar (*ibid.*) på om individen upplever sig vara integrerad genom assimilation eller integration, den mångkulturella modellen. Utifrån empirin blir det synligt att Besim verkar vara integrerad genom den mångkulturella modellen då han beskriver integration utifrån att umgås med svenskfödda personer. Jag tolkar det som att han vill integreras genom att bli en del av ursprungsbefolkningen. I motsats till detta verkar Fatima och Shirin vara mer avståndstagande, och deras citat tyder ofta på assimilation. Om samtliga personer hade uttalat sig kring integrationsbegreppet vore dock en diskussion av intersektionalitet lättare att föra. Det som gjorde det intressant var att jag trots allt kunde jämföra intervjupersonernas perspektiv med samhällets syn, vilket även var mitt syfte med resultatframställningen.

Genom min andra frågeställning ville jag utifrån intervjupersonernas perspektiv belysa det som kan vara viktigt för att integreras i det svenska samhället. Här betonas framförallt språket och den egna viljan till att integreras. Jag ställer mig då frågande till om integration egentligen måste innebära någon form av anpassning. Sett utifrån empirin verkar det som att integration till viss del kan definieras utifrån språket och att detta är viktigt för intervjupersonerna. Samtidigt är det gärna språket som hamnar i fokus när det talas om integration sett utifrån samhällets perspektiv (Kamali, SOU 2006:73). Frågan är om det är intervjupersonernas egna personliga åsikter om vad som är viktigt som kommer fram genom empirin eller om deras ord grundar sig i samhällets syn. Därmed blev jag åter igen fundersam då det framkom att en viktig faktor för intervjupersonerna kunde vara personens egen vilja. Uttryckte intervjupersonerna ständigt integration utifrån assimilationsbegreppet, det vill säga den egna viljan kopplas samman med de krav som samhället ställer? Måste personen vilja leva upp till de mål och krav som finns i samhället för att bli integrerad? Är det samhället som har makten att bestämma vad integration är?

Ett av citaten var särskilt intressant:

Ja, jag har väl försökt lite mer, just med att lära mig språket, jag har försökt när det gäller jobb och jag umgås med svenskfödda, jag umgås även med människor från samma land och från andra länder. Folk ska försöka själva lite också, vilja lite mer, alltså lära sig av det samhället där dom bor i och ja, traditioner eller vad det är (Besim).

Detta citat säger en del om vad integration är för just denna person. Eller är det enbart intervjupersonens ord sett utifrån vad myndigheter anser är integration? Är det ett sätt att säga att personen måste vilja gå efter vad samhället klassificerar som integration, annars kommer denne inte lyckas ta sig in i i samhället? Om perspektivet fokuseras utifrån samhällets syn kopplas integration till att samtliga medlemmar lever utifrån gemensamma värden och normer. Dessa förmedlas genom exempelvis skola, media och arbetsmarknad (Westin et al. 1999). Detta skulle kunna tolkas som att integration förutsätter att samhällets medlemmar lever på liknande sätt, samtidigt som ett deltagande inom skola alternativt arbetsmarknad är ett måste för att kunna ta del av normerna. Även det svenska språket bör därmed vara ett måste eftersom förståelse av media förutsätter att personen behärskar det svenska språket. Kopplas samhällets syn på integration samman verkar det därmed som att assimilation är lika med integration.

Den sista frågeställningen fokuserar på vad som kan hindra integration i samhället. Empirin visar att de främsta hinderna kan vara det utländska namnet, det svenska systemet och religion. Här tänkte jag mig att hinder kunde vara kopplat till olika intersektionalitetskategorier. Exempelvis beskrev de båda männen hur det utländska namnet ibland kan ställa till det. Detta kopplar jag samman med personernas etniska bakgrund, varpå denna alltså verkar bli ett hinder för integration. Den tydliga könsskillnaden visar sig då kvinnorna, framförallt två av dem, beskriver religion som ett hinder. Jag ställde mig frågande till varför dessa kvinnor anser att religion är ett hinder då övriga intervjupersoner lägger fokus på andra aspekter. Aytars studie (1999) visar religionens påverkan på vilken modell för integration som sker. Jag tolkar det därför som att religion blir ett hinder eftersom personerna därigenom inte integreras genom den mångkulturella modellen. Detta kunde jag också se i empirin, då de religiösa kvinnorna verkar integreras på ett annat sätt i jämförelse med övriga personer.

Min tanke med intersektionalitetsteorin var att försöka se om och hur de olika kategorierna påverkar integration i samhället. För att kunna analysera empirin har det varit viktigt att ta hänsyn till samtliga kategorier. Exempelvis visar empirin att det finns många likheter i svaren hos Besim och Lajos. Intervjuerna med Fatima och Shirin innehåller på samma sätt likheter. Mina kan därför tolkas som ett mellanting där en del svar liknar männens och andra svar liknar kvinnornas. Här kopplar jag därför in intersektionalitetsteorin med kön i fokus. I likhet med Mattsson (2010) tolkar jag det som att empirin inte är uppdelad i en enhetlig grupp av män och kvinnor, utan istället finns det mindre grupper som gör att Mina även kan känna samhörighet med männen. Detta bör då innebära att intervjupersonernas upplevda integration inte enbart handlar om det faktum att de har skilja kön. Däremot bör kön ses som en påverkande faktor för framförallt kvinnorna då kvinnornas ställning i samhället ofta underordnas männens (Jfr Zetterquist & Styhre, 2007). Etnicitet verkar inverka lika mycket på samtliga intervjupersoner, däremot fanns det skillnader i identitetsuppfattningen mellan de olika. Om etnicitet vidare kopplas med kultur och religion framhävs däremot tydliga skillnader där vissa personer är mer religiösa än andra. Samtidigt verkar den etniska bakgrunden och hemlandets situation i dagsläget spela in på hur personen integreras i samhället. Klasskategorin visar sig i empirin genom de olika personernas utbildning. Även relationen med svenskfödda och språkkunskaper får en betydelse för klass i likhet med Bourdieus (1984) begrepp socialt och kulturellt kapital. En tolkning är därmed att klass får betydelse i förhållande till hur stort socialt och kulturellt kapital personen har.

Diskussionen om integrationsbegreppets betydelse och intersektionalitetskategoriernas inverkan skulle kunna bli oändligt lång. Min förhoppning är att jag genom denna studie lyckats belysa olika synsätt på integration samt vilka faktorer som kan möjliggöra och hindra integration i det svenska samhället. Mitt urval var begränsat till fem personer vilket betyder att resultatet hade kunnat bli mer omfattande om fler personer hade intervjuats. Samtidigt har utgångspunkten varit fyra olika etniciteter. Dessa har jag dock inte lagt större vikt vid, utan istället har fokus legat på etnicitetsbegreppet i sig. Mitt urval kan trots detta ha spelat en stor roll för resultatet. Om jag istället hade valt att intervjua personer från exempelvis Spanien, Danmark eller Storbritannien, skulle resultatet kunna bli annorlunda. Jag tänker mig då framförallt att andra synsätt på integration hade uppenbarats. Exempelvis om jag hade intervjuat en engelsktalande person med fast arbete i Sverige och en god relation med svenskfödda personer. Denna person skulle kunna uppleva sig vara integrerad trots att

svenska språkkunskaper saknades. Detta har varit något som istället fått öppna upp för vidare funderingar. Jag tänker samtidigt att resultatet hade visat andra aspekter om en person född i Danmark hade intervjuats. Därav valdes personer födda i Norden automatiskt bort inledningsvis då jag tänkte att det fanns en risk att studien skulle bli alldeles för spretig. Det är svårt att säga om och hur ålderfördelningen har påverkat resultatet. Jag tänker mig dock att utfallet hade kunnat bli annorlunda om samtliga personer varit i samma ålder. Något som däremot kan ha spelat in är årtalet då intervjupersonerna kom till Sverige. Det är tänkbart att detta har påverkat hur personerna integrerats i samhället, det vill säga genom assimilation eller integration. Min empiri öppnade upp för nya frågor, inte minst när det gäller assimilationsbegreppet i förhållande till integration. Frågan är om assimilation är nödvändig för att integreras i samhället. En annan intressant aspekt är att integration verkar vara motsatsen till att bli diskriminerad. Jag ställer mig då frågande till om personen kan vara integrerad och samtidigt diskriminerad. Eller förutsätter det ena att det andra inte existerar?

7. Referenslista

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber
- Aytar, Osman (1999) *Integration i mångfald. En studie av sex invandrargrupper upplevda integration i Sverige*. Stockholm: Jina Nu förlag
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction*. London: Routledge and Kegan Paul
- Brante, Tomas & Fasth, Eva (1982) *Termer I sociologi. Innebörd och sammanfattning*. Stockholm: Liber
- De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005) *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber
- Diaz, Jose Alberto (1993) *Choosing integration. A theoretical and empirical study of the process of integration of immigrants in Sweden*. Doktorsavhandling. Uppsala universitet: Sociologiska institutionen
- Diaz, Jose Alberto (1997) *Primärintegration och bidragsberoende – Studie av integration och tidigt bidragsberoende inom det kommunala flyktingmottagandet*. Statens Invandrarverk
- Franzén, Elsie C (2001) *Att bryta upp och byta land*. Stockholm: Natur och kultur
- Giddens, Anthony (2007) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Integrationsverkets rapportserie 2004:03 *Integration och indikatorer. Några teoretiska och metodologiska utgångspunkter för användandet av indikatorer*.
- Lag (2003:460) *om etikprövning av forskning som avser människor*
- Lundh, Christer (2005) *Invandringen till Sverige*. Stockholm: SNS Förlag
- Mattsson, Tina (2010) *Intersektionalitet*. Lund: Studentlitteratur
- May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Regeringens proposition 1997/98:16 *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik*.
- Socialstyrelsen 1999:6 *Mångfald, integration, rasism och andra ord*. Stockholm: Socialdepartementet
- SOU 2006:76 *Den segregeringande integrationen. Om social sammanhållning och dess hinder*. Stockholm
- TemaNord 2002:577 *Arbetsmarknadens roll i invandrarnas integrationsprocess*. Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (nedladdad 2011-03-01)

Zetterquist-Eriksson, Ulla & Styhre, Alexander (2007) *Organisering och intersektionalitet*. Liber

www.migrationsinfo.se (2011-04-21)

<http://www.immi.se/migration/statistik/20grupper.htm> (2011-03-28)

Sydsvenskan (20110607) C5 "Malmö är nästan hela världen"

Intervjuguide

Bakgrund

Kön Ålder

Födelseort Sysselsättning i hemlandet

Flytt till Sverige

År Orsak

Varför Sverige Flyttade hit själv eller med andra?

Första mötet med Sverige

Upplevelsen av första mötet Känslor/tankar

Hur var mottagandet Vad var det som var bra/mindre bra

Livet i Sverige idag

Från inflyttning till idag Positiva aspekter/negativa aspekter

Svåraste/lättaste med att bo i Sverige Svenska språket

Sysselsättning

Typ av sysselsättning Hemlandet/Sverige

Utbildning Kompetens på samma nivå som arbetet?

Karriärmöjligheter Oro över att förlora arbete p g a etnicitet

Arbetskollegornas etnicitet En i gänget? Utanförskap?

Om arbetslös: upplevelsen, orsak

Ekonomi/klass

Ekonomisk situation Arbetarklass/medelklass

Bekantskaper

Bekantskapskretsen Uplevelsen av att skapa relation med svenskfödda

Kultur/religion

Typ av religion Mat Seder

Accepterande av religionen från övriga befolkningen?

Integration

Vad betyder integration för dig

Upplevelsen av integration i det svenska samhället

Hinder/möjligheter

Identitet

Syn på identiteten Svensk/annan etnisk bakgrund

Upplevelse av att vara svensk medborgare – rättigheter

Utanförskap/diskriminering/rasism

Någon gång upplevt detta? Exempel på situation/er

Framtid

Syn på hemlandet idag Flytta tillbaka?